

***Un abril prodigiós* - Elizabeth von Arnim**

Sobre la taula tenia dos candidats a aquesta “crítica”: una novel·la entre sentimental i costumista escrita fa gairebé un segle, i l’última entrega de John Irving. Vaig començar per aquesta darrera però, com m’ha passat sempre amb aquest autor, la vaig abandonar al cap d’una cinquantena de pàgines. A l’igual que en les altres ocasions, la successió de peripècies no va ser suficient per garantir la meva atenció. En canvi, tan bon punt vaig començar la lectura d’*Un abril prodigiós*, ja no vaig poder abandonar-la. Què és el que fa que un llibre ens sedueixi? No hi ha una fórmula, sinó que la resposta depèn de cada lector i de cada moment. La *manière* pesa més que la *matière*, diria jo. Potser necessitem un nombre mínim de frases felices, on la semàntica i la sintaxi s’abracin com les flames a la fosca, que deia el poeta. Les frases de John Irving són merament instrumentals, mentre que les d’Elizabeth von Arnim fan venir ganes de rellegir-les, de paladejar-les, de pronunciar-les. Les situacions –les escenes- també tenen el seu pes, i, és clar, la feina de la traductora, però em fa l’efecte que el que pesa més és la joia de les frases.

Després de la sintaxi –o abans, no sabia assegurar-ho-, hi ha la ironia, que sospito que en el nivell de la sofisticació literària més elevada és un invent anglès. Sense la ironia lleugeríssima de Jane Austen i la ironia crítica de Charles Dickens no disposaríem de la ironia esmolada d’Oscar Wilde ni de la ironia postvictoriana d’Edward Morgan Forster. Nascuda uns anys després de Wilde i uns anys abans de Forster, Elizabeth von Arnim (1866-1941) es mostra com una digna seguidora d’aquesta escola. Certament, la ironia pot ser un signe de conservadorisme i, encara pitjor, pot arribar a cansar. El cas, però, és que quan *Un abril prodigiós* es va publicar, les dones ni tan sols podien votar al Regne Unit, i Virginia Woolf encara no havia escrit *Una cambra pròpia*, o sigui que resultaria anacrònic titllar Von Arnim de tèbia. I ja que parlem de Virginia Woolf, val la pena recordar que, entre les grans virtuts de Jane Austen, hi inclou que escrivia “sense odi, sense rancúnia, sense por, sense protestes, sense fer sermons”. El mateix es podria dir d’Elizabeth von Arnim, que això no obstant fa enrojolar tots els homes que la llegim, ja que resulta impossible no adonar-se de les humiliacions que vivien a cada moment del dia les dones d’aquella època, que en cap cas podem considerar de les pitjors de la història.

La novel·la comença quan una dona de trenta anys infeliçment casada troba al diari l’anunci d’un castell italià que es lloga per passar-hi l’estiu. En aquest punt ja comencen les transformacions, ja que aquesta dona que fins aleshores era insignificant convenç una altra dona de més caràcter, que està casada d’una manera encara més infeliç, perquè comparteixi les vacances amb ella al castell. Després s’hi afegirà una soltera més jove i una vídua més gran. Totes quatre -cadascuna d’una classe social diferent i amb una problemàtica personal pròpia- s’instal·len al castell de San Salvatore, florit i assolellat, ben proveït de menges i de servei, a la riba del Mediterrani.

El viatge, entès de manera simbòlica, comença quan les dues dones casades prenen consciència de la seva vida desgraciada. “Durant anys havia pogut ser feliç perquè havia oblidat la felicitat”, es lamenta una, però podria ser qualsevol altra del grup. Totes quatre es consideren mereixedores d’una treva: del matrimoni, d’una vida social esgotadora, d’un present apagat. Si bé les dues primeres se senten culpables perquè han aconseguit les vacances després de mentir (o de no dir tota la veritat) als marits respectius, les altres dues no se senten culpables ni tan sols després d’arribar abans del dia previst per quedar-se les millors habitacions. Ja es veu que no n’hi ha prou de viure sense homes perquè s’instauri la pau.

A San Salvatore, la relació entre les quatre dones es revela d’una certa complexitat. La lluita pel poder, la defensa de la independència i el pes dels records donen peu a tot de situacions narrades amb mà ferma per l’autora, que adopta el punt de vista de les dues dones casades, si bé afegeix breus incursions en la ment de les altres dues i també en la de personatges secundaris. L’objectiu no és centrar-se en una o dues protagonistes, sinó que ens fem càrrec de tot el que s’esdevé en el castell.

De mica en mica, les quatre dones entren en una fase d’eufòria que és la causa o la conseqüència d’una sinceritat inusitada. Les tibantors creixen en un primer moment, però després es van diluint. Aquí es podria arribar a un punt de no retorn com el que narra la pel·lícula *Thelma i Louise* -quan les dones han arribat tan lluny que ja no poden tornar enrere-, però som als anys vint i els homes, de mica en mica, van retornant a l’escenari. Apareixen llavors malentesos –còmics per al lector- que estan a punt de fer naufragar el projecte fins que a l’últim moment es converteixen en ressorts que faciliten l’harmonia. Desemboquem així en un desenllaç que fa pensar en les pel·lícules de Frank Capra: semblava impossible, però tot s’arregla (faltaven dues dècades per arribar a *Brief encounter*, que encara es presenta plena d’ingenuïtat i d’*understatements*). Fins i tot la senyora vídua, tan tibada i sarcàstica que inevitablement recorda la Lady Bracknell de *La importància de dir-se Ernest*, fa les paus amb les altres i, finalment –més difícil encara-, amb ella mateixa. Al capdavall, som en una comèdia romàntica, però no de les que acaben amb l’inici d’una relació, sinó de les que acaben salvant un matrimoni, que per raons de versemblança són de les més difícils. La clau de volta, finalment, és senzilla: si agrades a algú, et tornaràs agradable de debò, i si et tornes agradable de debò, agradaràs a algú. Amb una petita dosi d’equivocs positius, aquesta fórmula propicia el cercle virtuós que produirà el final feliç, ja que tots els protagonistes resulten ser millors del que es pensaven els altres, i també del que creien ells mateixos.

Fa uns anys comentàvem en aquestes mateixes pàgines *L’estiu sense homes*, de Siri Hustvedt, que es pot entendre com una actualització dramàtica d’*Un abril prodigiós*. A la novel·la de Hustvedt la dona, abandonada sense miraments, ingressa en un hospital psiquiàtric. Quan en surt, es trasllada a un poblet on l’atzar li regala un estiu en companyia estrictament

femenina (per cert, la protagonista, especialista en literatura, considera que als homes els tranquil·litza llegir novel·les escrites per homes.)

L'edició d'El Cercle de Viena inclou un epíleg de la traductora, Dolors Udina, que ens informa que Elizabeth von Armin va néixer a Sydney (Austràlia), però que de ben petita es va establir a Anglaterra. Cosina de Katharine Mansfield, amiga d'E. M. Forster, vídua del comte Von Arnim, va viure un breu matrimoni amb un germà de Bertrand Russell abans de ser l'amant de H. G. Wells. Aquesta experiència vital i literària es va plasmar en *Un abril prodigiós*, escrita quan tenia cinquanta-cinc anys. Autora d'una vintena de llibres, avui dia Elizabeth von Armin és estudiada per la crítica feminista i llegida amb fervor per lectors de tota condició. Afegim-hi una frase de Dolors Udina: "La felicitat és una de les emocions més difícils de transmetre i una prova del talent de l'autora és que, en aquest llibre, aconsegueix evocar-la sense caure en el sentimentalisme".